

Arkkitehdin tekijänoikeus

A rkkitehdilla, kuten kaikilla muillakin luovan työn tekijöillä, on tekijänoikeus luomiinsa taiteellisiin tai kirjallisiin teoksiin. Tekijänoikeuden ainoa mutta välttämätön edellytys on teoksen riittävä itsenäisyys ja omaperäisyys. Se tarkoittaa sitä, että tekijä on tehnyt luovia valintoja siten, ettei kukaan muu olisi voinut päätyä samanlaiseen lopputulokseen – ehkei edes tekijä itse toisella kerralla. Jos esimerkiksi tekniset reunaehdot rajoittavat arkkitehdin valinnanvapautta niin paljon, että käytännössä hänellä ei ole ratkaisussaan mahdollisuutta omaperäisyyteen, silloin hänellä ei ole tekijänoikeutakaan. Myöskään pelkät ideat, teemat tai aiheet eivät tuota tekijänoikeutta.

Tekijänoikeus ei edellytä taiteellisuutta eikä edes korkeaa laatua. Huonokin teos saattaa olla tekijänoikeuden suojaama, kunhan kukaan muu ei olisi tehnyt samanlaista. On suhteellisen helppoa osoittaa itsenäiseksi ja omaperäiseksi jokin hyvin poikkeuksellinen teos, vaikkapa wau-arkkitehtuurin piirteitä omaava rakennus, kun taas arkisemman rakennuksen suunnittelussa tehtyjä luovia valintoja ei varsinkaan maallikko välttämättä tunnista.

”

MIKÄLI ARKKITEHTI JOUTUU
PUOLUSTAMAAN TEKIJÄNOIKEUTTAAN,
HÄNEN ON PYSTYTTÄVÄ SELITTÄMÄÄN,
MIKÄ AIKAANSAANNOKSESSA
– TALOSSA TAI PIIRUSTUKSESSA –
ON LUOVAA.

Tuore tapausesimerkki

Tekijänoikeusneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimiva asiantuntijaelin, joka antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Sen lausunnot eivät ole sitovia, mutta riitatapauksissa niille annetaan yleensä paljon painoa. Neuvostossa on 16 varsinaista jäsentä, joista jokaisella on oma varajäsenensä. Valtaosa on juristeja. Suomen Musiikintekijät ry:n toiminnanjohtaja edustaa luovaa säveltäidettä, ja hänen varajäsenenään toimii ainoa arkkitehtisuunnitteluun perehtynyt jäsen (**Marja Heikkilä-Kauppinen** SAFAn edustajana).

Verrattuna esimerkiksi kirjallisuuden, kuvataiteen, taide-teollisuuden tai musiikin alaan arkkitehdit tukeutuvat tekijän-

oikeusneuvostoon harvoin. Neuvosto on vuosien varrella antanut vain joitakin lausuntoja arkkitehdin tekijänoikeudesta. Linjaukset eivät yleensä ole olleet kovin myönteisiä. Tekijänoikeusneuvosto on jopa katsonut, että arkkitehdin suunnittelema rakennus ei ole riittävän omaperäinen, jotta se saisi tekijänoikeuden, vaikka rakennus olisi arkkitehtien keskuudessa arvostettu ja se olisi julkaistu alan lehdissä (esimerkiksi lausunto TN 1996:4). Näyttää siltä, että rakennustaiteen luovuuden ja omaperäisyyden kysymyksiä on vain harvoin pystytty avaamaan riittävästi tekijänoikeusneuvoston jäsenille.

Viime vuonna tekijänoikeusneuvosto antoi merkittävän lausunnon TN 2017:7. Se linjaa tavanomaista yksityiskohtaisemmin niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat rakennussuunnitelman itsenäisyyteen ja omaperäisyyteen silloin, kun joudutaan pohtimaan arkkitehdin tekijänoikeutta. Lausunto on merkittävä myös siksi, että se käsittelee korjausrakentamiskohdetta.

Arkkitehti oli suunnitellut Turkuun julkisivukorjauksen. Hän oli laatinut tarkat detaljisuunnitelmat rakennuksen julkisivun uusintatyöhön yksilöllisesti suunnitelluista ratkaisuksista. Tekijänoikeusneuvostolta kysyttiin, ovatko julkisivumuutoksen detaljipiirustukset, joista ilmeni muun muassa julkisivulaatan liittymädetaljit, tekijänoikeuden suojaamia.

Käsittelyyn neuvostossa liittyi ongelmallisia kysymyksiä. Ensinnäkään rakennus ei ollut mitään ”suurta” arkkitehtuuria vaan melko tavalliselta näyttävä sairaalarakennus, ei kovin vanhakaan. Toiseksi lausuntoa oli pyydytty vain piirustuksista, ei itse talosta.

Kahdeksankerroksisen rakennuksen kaikki uudet julkisivu-detaljiti liittymineen oli huolellisesti suunniteltu sekä esitetty mittakaavassa 1:5. Oli ilmeistä, että niiden esiin tuoman informaation tulkinta edellytti huomattavaa perehtyneisyyttä. Esitetyn materiaalin perusteella maallikolle ei välttämättä voinut olla ensinkään selvää, olisiko julkisivukorjauksen suunnittelu vaatinut luovuutta.

Asiantuntija avuksi

Tapauksessa tekijänoikeusneuvosto kuuli asiantuntijana Aalto-yliopiston arkkitehtuurin historian lehtoria **Aimo Nissiä**. Piirustuksista ilmeni, että kaikki julkisivumateriaalit sekä ikkunat uusitaan. Oli laadittu yksilölliset detaljipiirustukset, joissa ratkaistiin tarvittavat esteettiset ja tekniset yksityiskohdat, kuten ikkunaratkaisut, julkisivulaatoituksen edellyttämä kiinnitysmekanismi, ilmanvaihtokysymykset ja vedenohjauksen järjestelmä.

APUNA ON HYVÄ KÄYTTÄÄ
ARKKITEHTUURIN ASIAANTUNTIJAA,
JOKA PYSTYY SELITTÄMÄÄN
TEKIJÄNOIKEUDEN ASIAN-
TUNTIJOILLE, MIKÄ JUURI
KYSEISESSÄ TYÖSSÄ ON ITSENÄISTÄ
JA OMAPERÄISTÄ.

Kuulemisen perusteella tekijänoikeusneuvosto pystyi arvioimaan, että arkkitehdin lähtökohtana oli ollut koko julkisivun ilmeen arkkitehtoninen suunnittelu, ja siihen liittyvän taiteellisen päätöksenteon tavoitteena oli ollut ulkoasultaan minimalistinen, arkiympäristönsä korjaamisen jälkeinkin sopeutuva rakennus. Niinpä tekijänoikeusneuvosto totesi, ettei tällainen työ synny ilman tekijän luovaa ajattelua, ja lopputulos on siis tekijänoikeuden suojaama.

Tekijänoikeuslaissa on erikseen mainittu, että selittävät piirustukset voivat saada tekijänoikeuden suojaan kirjallisina teoksina. Aikanaan tällä on ilmeisesti haluttu antaa suoja sellaisessa tilanteessa, jossa varsinaisen suunnittelun on tehnyt yksi henkilö ja sen jälkeen selittävät piirustukset on itsenäisesti ja omaperäisesti laatinut toinen henkilö. Sellaisesta ei kuitenkaan tässä tapauksessa ollut kysymys, vaan piirustusten laatiminen liittyi olennaisesti korjausrakentamisen suunnitteluun – aivan kuten nuottien kirjoittaminen liittyy säveltämiseen.

Mikäli arkkitehti joutuu puolustamaan tekijänoikeuttaan, hänen on pystyttävä selittämään, mikä aikaansaannoksessa – talossa tai piirustuksessa – on luovaa. Varsinkin jos rakennus näyttää niin sanotusti tavanomaiselta, tekijänoikeuden asiantuntija ei välttämättä ymmärrä, että sen suunnittelussa on tehty valtava määrä luovia valintoja, jotka eivät ole olleet itsestään selviä. Apuna on hyvä käyttää arkkitehtuurin asiantuntijaa, joka pystyy selittämään tekijänoikeuden asiantuntijoille, mikä juuri kyseisessä työssä on itsenäistä ja omaperäistä.

Olli Pitkänen

*tekniikan tohtori, oikeustieteen kandidaatti ja
IPR University Centerin tutkimusjohtaja*

Marja Heikkilä-Kauppinen
arkkitehti SAFA

*Kirjoittajat ovat tekijänoikeusneuvoston jäseniä ja
osallistuvat lausunnosta TN 2017:7 päättämiseen.*

SAFA, ATL & Archinfo

tuparit

Malminkatu 30
5. kerros

6.3.2018 klo 15–19

ilmoittautuminen:
my.surveypal.com/tuparit-2018

Tervetuloa!